Opgesteld door: José van der Hoeven in samenwerking met Kyra Willemsen (masterstudent)
Vraagsteller: Mentor en Unitregisseur op basisschool
Referentie: Kennisrotonde. (2017). Wat is de relatie tussen de ontwikkeling van leesvaardigheid in het Engels als vreemde taal en dyslexie in de basisschoolleeftijd? (KR.136).

20 januari 2017

Vraag

Op een basisschool wordt tweetalig onderwijs aangeboden, wat betekent dat zowel instructie als leermiddelen gedeeltelijk Engelstalig zijn. Er wordt in het Engels gelezen vanaf eind groep 4, begin groep 5. Op dat moment is het leesniveau zodanig, dat het lezen in de vreemde taal geen grote problemen oplevert. De vraag is echter of dit voor leerlingen met dyslexie ook geldt. De ervaring leert dat deze leerlingen ongeveer op 10-jarige leeftijd het leesniveau van begin groep 5 beheersen. Dyslexiespecialisten op school konden op bovenstaande geen helder antwoord geven. De vraag luidt dan ook:

Wat is de relatie tussen de ontwikkeling van leesvaardigheid in het Engels als vreemde taal en dyslexie in de basisschoolleeftijd?

Kort antwoord

Dyslexie verwijst naar een stoornis in het (leren) lezen en/of spellen, die ook invloed heeft op het leren lezen van Engels als vreemde taal. Met name het niet transparante taalklanksysteem in het Engels is belemmerend bij het leren lezen in deze taal. Gezien de hardnekkigheid van het probleem wordt ten aanzien van het leren (lezen) van een vreemde taal door leerlingen met dyslexie gewezen op het belang van de ontwikkeling van mondelinge taalvaardigheden en het benutten van specifieke vaardigheden in de moedertaal voor het leren lezen in het Engels.

Toelichting antwoord

Hoewel het begrip dyslexie veel wordt gebruikt, zijn de wetenschappelijke opvattingen over dyslexie en de oorzaak/oorzaken niet eenduidig. Dyslexie verwijst naar een specifieke stoornis in het (leren) lezen en/of spellen (Ghesquière et al 2010; SDN & De Jong et al 2016). Stichting Dyslexie Nederland (De Jong et al, 2016) hanteert onderstaande definitie voor dyslexie:

‘Dyslexie is een specifieke leerstoornis die zich kenmerkt door een hardnekkig probleem in het aanleren van accuraat en vlot lezen en/of spellen op woordniveau, dat niet het gevolg is van omgevingsfactoren en/of een lichamelijke, neurologische of algemene verstandelijke beperking.’

Als één van de oorzaken van dyslexie wordt gewezen op een probleem in de fonologische taalverwerking (Van Berkel 2006; Braams 2007; De Jong et al 2016; Ghesquière et al 2010; Goswami 2000; Nijakowska 2010; Tops & Boons 2013). Mensen met dyslexie hebben een verminderd fonologisch bewustzijn: zij hebben moeite met het verdelen van een woord in klanken (fonemen), moeite het verschil te zien en aan te geven in woorden die slechts in één klank verschillen, en moeite om een koppeling te maken tussen de gesproken klank en de letter(s) op schrift (Van Berkel et al, 2006).

Fonologie en transparantie van de taal

Morfidi et al (2007) vergeleken 15 jarige zwakke en gemiddelde lezers in de moedertaal en Engels als vreemde taal, waarbij de belangrijkste bevinding was dat er verschillen tussen zwakke en gemiddelde lezers werden gevonden in de fonologische processen in beide talen. Zwakke lezers presteerden minder goed.

Bij de fonologische processen of verwerking speelt transparantie een rol. Hoe transparanter de te leren taal des te voortvarender de fonologische verwerking van die taal. Waar het Nederlands wordt aangemerkt als een transparante taal, wordt het Engels aangeduid als een niet-transparante taal (Ghesquière et al 2010; Smythe et al 2013; Tops & Boons 2013). Dit betekent dat de overeenkomst tussen fonemen en grafemen in het Engels kleiner is dan in het Nederlands. Zo kent het Engels telt 44 fonemen en 561 manieren om deze klanken op te schrijven (Tops & Boons 2013). Daarop aansluitend wijzen Ghesquière, Boets, Gadeyne en Vandewalle (2010) erop dat de lees- en spellingkennis vanuit het Nederlands ernstig wordt verstoord door het taalklanksysteem in het Engels.

Bij de te beantwoorden vraag is het van belang in ogenschouw te nemen dat de transparantie van het Nederlands en het Engels niet gelijk is, wat betekent dat internationaal onderzoek voor de beantwoording van de vraag slechts ten dele bruikbaar is. Alleen onderzoek naar vergelijkbare transparantie in beide talen kan helderheid verschaffen.

Nijakowska (2010) haalt in haar publicatie onderzoek van Oren en Bresnitz (2005) aan, waaruit blijkt dat de snelheid van het succesvol lezen van woorden in een vreemde taal door volwassenen met dyslexie afhankelijk is van de orthografische kenmerken van de moeder- en van de vreemde taal, in dit onderzoek Hebreeuws en Engels. Aangezien het probleem van snel met succes lezen in de volwassenheid blijft bestaan, bevestigt deze bevinding ook voor de vreemde taal de hardnekkigheid van het probleem in het aanleren van accuraat en vlot lezen en/of spellen op woordniveau zoals verwoord in de definitie van dyslexie.

Ontwikkeling van leesvaardigheid in het Engels als vreemde taal bij dyslexie

Als het leren van de vreemde taal later van start gaat, en dus niet simultaan met de verwerving van de eerste taal verloopt, kunnen vaardigheden uit de moedertaal de basis vormen voor het leren van de tweede taal. De Linguistic Coding Differences Hypothesis (LCDH) is een theorie, die de universaliteit van leesvaardigheid, maar ook de onderliggende leesproblemen verklaart (Ganschow e.a. 1991). Deze hypothese werd onder andere ondersteund door de bevinding dat letterkennis en het lezen van hoog frequente woorden in de moedertaal al vlot kan verlopen, terwijl dit in de tweede later geleerde taal nog tot leesproblemen kan leiden, wat op vergelijkbare processen kan duiden (Morfidi et al, 2007). In een ander Nederlands onderzoek werd gevonden dat 13-16 jarige leerlingen vaardigheden verworven in de moedertaal (Nederlands) bij lezen, zoals leesstrategieën, bij het lezen in de vreemde taal (Engels) daadwerkelijk gebruiken (Van Gelderen e.a., 2007).

Morfidi et al (2007) vonden tevens dat er bij matching op luisterbegrip een sterke relatie bestond tussen lezen op woord- en tekstniveau en woordenschat in de vreemde taal. Deze bevinding lijkt erop te wijzen dat de relatie tussen lezen en verbale competentie in de eerste fase van het leren van een vreemde taal groot is. Ook Smythe et al (2003) stelden dat een hoger niveau van de mondelinge vaardigheid in het Engels als vreemde taal, waaronder de woordenschat en kennis van de grammatica, cruciaal is voor de leesvaardigheid in het Engels. Daarbij aansluitend constateerden Ghesquière, Boets, Gadeyne en Vandewalle (2010) dat leerlingen met dyslexie beter presteren bij mondeling taalvaardigheid dan bij schriftelijke taalvaardigheid. Mogelijk geeft kennis van gesproken taal leerlingen de gelegenheid de technische problemen te compenseren. Voor leerlingen met dyslexie lijkt het volgens de onderzoekers dan ook aan te bevelen de mondelinge taalvaardigheid als uitgangspunt van voor het vreemde talenonderwijs te nemen.

Geraadpleegde bronnen

Berkel, A. van. (2006). Orthodidactiek van het Engels. Bussum: Coutinho.

LAAN VAN NIEUW OOST INDIË 300 2593 CE DEN HAAG
POSTADRES POSTBUS 93461 2509 AL DEN HAAG
T 070 349 44 58 W WWW.KENNISROTONDE.NL

Berkel, A. van, Wiers, E., & Hoeks-Mentjens, R. (2006). Misverstanden over dyslexie en Engels leren. Een reactie. Levende Talen Magazine, 93(6), 15-17.

Braams, T. (2007). Fonologische taalverwerking door dyslectici: De rol van allofone spraakwaarneming. Signaal, 60, 20-28.

De Jong, P. F., De Bree, E. H., Henneman, K., , Kleijnen, R., Loykens, E. H. M., Rolak, M., Struiksma, A. J. C, Verhoeven, L., & Wijnen, F. N. K. (2016). Dyslexie: diagnostiek en behandeling. Brochure van de Stichting Dyslexie Nederland. Gevonden op: http://www.steunpuntdyslexie.nl/dyslexie-behandelen/onderzoek-en-behandeling-wel-vergoed/zorgprotocol-dyslexie/ Geraadpleegd: januari 2017.

Ganschow, L., Sparks, R., Javorsky, J., Pohlman, J. & Bishop-Marbury, A. (1991). Identifying native language difficulties among foreign language learners in college. A "foreign language learning disability? Journal of Learning Disabilities, 24 (9), 530-541.

Gelderen, A, van, Schoonen, R., Stoel, R. D., Glopper, K. de & Hulstijn, J. (2007). Development of adolescent reading comprehension in language 1 and language 2: A longitudinal analysis of constituent components. Journal of Educational Psychology, Vol 99(3),, 477-491.

Ghesquière, P., Boets, B., Gadeyne, E., & Vandewalle, E. (2010). Dyslexie: een beknopt wetenschappelijk overzicht. K.U. Leuven: Centrum voor Gezins- en Orthopedagogiek. Gevonden op: https://perswww.kuleuven.be/~u0032380/papers/Pol_Dyslexie_Boek%20Lessius_definitief.pdf. Geraadpleegd: januari 2017.

Goswami, U. (2000). Phonological representations, reading development and dyslexia: Towards a cross-linguistic theoretical framework. Dyslexia (6) 133-151.

Morfidi, E., Leij, A. van der, Jong, P.F. de, Scheltinga, F., & Bekebrede, J. (2007). Reading in two orthographies: A cross-linguistic study of Dutch average and poor readers who learn English as a second language. Reading and Writing (20), 753–784.

Nijakowska, J. (2010). Dyslexia in the foreign classroom. Bristol: Multilingual Matters.

Oren, R. & Breznitz, Z. (2005). Reading processes in L1 and L2 among dyslexic as compared to regular bilingual readers: behavioral and electrophysiological evidence. Journal of Neurolinguistics, 18(2), 127–151.

Smythe, I., Everatt, J., & Salter, R. (Red.) (2003). International Book of Dyslexia. A Cross-Language Comparison and Practice Guide. Chichester, West Sussex: Wiley.

Tops, W. & Boons, G. (2013). Dyslexie en moderne vreemde talen. Gids voor leerkrachten, hulpverleners en ouders. Antwerpen: Garant.

Onderwijssector

Primair onderwijs

LAAN VAN NIEUW OOST INDIË 300 2593 CE DEN HAAG
POSTADRES POSTBUS 93461 2509 AL DEN HAAG
T 070 349 44 58 W WWW.KENNISROTONDE.NL

Trefwoorden

basisonderwijs, lezen, dyslexie, Engels als vreemde taal

LAAN VAN NIEUW OOST INDIË 300 2593 CE DEN HAAG
POSTADRES POSTBUS 93461 2509 AL DEN HAAG
T 070 349 44 58 W WWW.KENNISROTONDE.NL